

TARİH ÖĞRETMENLERİNİN ÇALIŞMA YAPRAKLARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ: TRABZON ÖRNEĞİ*

İsmail Hakkı Demircioğlu**

Selahattin Kaymakcı***

Özet

Bu araştırmanın amacı tarih öğretmenlerinin, çalışma yaprakları hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirleyerek, çalışma yapraklarını kullanma durumlarını ortaya koymaktır. Araştırmada betimsel yöntem, başka bir deyişle tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmada Trabzon ili ve Akçaabat ilçe merkezinde bulunan ortaöğretim kurumlarında görev yapan 90 tarih öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Tarih Öğretmenlerinin Çalışma Yapraklarıyla İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi" adlı anketten yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda tarih öğretmenlerinin genellikle çalışma yapraklarıyla ilgili olarak olumlu tutum içerisinde bulunmalarına karşın, kuram ve uygulamada çalışma yaprakları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve çalışma yapraklarını derslerinde etkin olarak kullanmadıkları ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarih Öğretmeni, Çalışma Yapağı, Bilgi, Beceri, Tutum.

Abstract

The aim of this study is to examine history teachers' using status of worksheets by determining their perceptions and opinions about them. In this study, descriptive method was used. In this case, the study was conducted with 90 history teachers who were working in high schools in Trabzon and Akçaabat city centers. In this study, questionnaire called "Evaluation of History Teachers' Perceptions about Worksheets" was used as a data collection instrument. As a result of this study, it has seen that majority of history teachers have positive attitudes to worksheets, but they have no enough information about worksheets in terms of theory and practice and they don't use them effectively in their courses.

Keywords: History Teacher, Worksheet, Knowledge, Skill, Attitude.

---

* Bu çalışma Selahattin Kaymakcı tarafından, 2006 yılında, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan "Tarih Öğretmenlerinin Çalışma Yaprakları Hakkındaki Görüşleri" adlı yüksek lisans tezi temel alınarak hazırlanmıştır.

** Doç. Dr. İsmail Hakkı Demircioğlu, KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü/TRABZON, demircioglu61@yahoo.com.

*** Arş. Gör. Selahattin Kaymakcı, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Teknikokullar/ANKARA, kaymakci37@yahoo.com.

GİRİŞ

Sosyal bilimlerin en önemli amaçlarından biri etkin, üretken, olayları farklı yönleriyle ele alabilen, problem çözebilen, kendine güvenen, güçlü iletişim kurabilen, aktif ve araştırmacı ruha sahip insan tipleri yetiştirmektir. Bu amacın gerçekleşmesi ise bireylere çağdaş eğitim anlayışının verilmesine bağlıdır. Çağdaş eğitim;

- Ezbere değil; öğrenmeye, merak ve yaratıcılığı geliştirmeye yönelik eğitim,
- Test sorusu çözmeye değil; sorun çözmeye yönelik eğitim,
- Bilgi yüklemeye değil; bilgi oluşturmaya yönelik eğitim,
- Yalnız okumaya değil; gözleme, araştırmaya dayalı eğitim,
- Sınava değil; öğrenmeye-araştırmaya yönelik eğitim,
- Yanıtlara değil; sorulara odaklı eğitim,
- Yapararak ve yaşayarak öğrenmeyi esas alan eğitim şeklinde ifade edilmektedir¹.

Çağdaş eğitim anlayışında sınıf içi etkinlikler çok önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü çağdaş eğitim anlayışı öğrencilerin aktif olduğu, yaratıcı düşünme güçlerini geliştirici etkinliklerin yapıldığı demokratik bir sınıf ortamını gerektirmektedir. Başka bir deyişle bu anlayış, kalıcı öğrenmeyi sağlayacak strateji, yöntem ve teknikler ile bu doğrultuda hazırlanılacak olan öğretim materyallerini kullanmayı zorunlu kılmaktadır.

Öğretim materyalleri öğrenme-öğretme sürecinde öğretimi destekleme amacıyla kullanılmaktadırlar. Buna ilaveten öğretim materyallerinin dikkat çekme, hatırlamayı kolaylaştırma, soyut bilgileri somutlaştırma, içeriği basitleştirerek anlaşılmayı kolaylaştırma gibi çeşitli işlevleri de bulunmaktadır². Çok ve çeşitli özelliklere sahip olan ve öğrenci başarısını artırdığı gözlemlenen bu öğretim materyallerinden biri de çalışma yapraklarıdır.

İngilizce'de "*worksheet*" olarak ifade edilen çalışma yapraklarının çok çeşitli tanımları mevcuttur. Demirel, Eğitim Bilimleri Sözlüğü'nde çalışma yapraklarını, *karalama kâğıdı* olarak açıklamaktadır³. Yükseköğretim Kurulu'nun Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzu'nda çalışma yaprakları ise, "*öğrencilerin ne yapması gerektiğinin belirtildiği işlem basamaklarını içeren, bilgilerini kendi zihinlerinde kendilerinin kurmalarına yardım eden ve aynı*

---

¹İsa Eşme, "Güncel Eğitim Sorunları", *Yeniden İmece Dergisi*, Kasım 2003, www.maltepe.edu.tr/basinda/makaleler/imece.asp, (03.11.2005).

²Halil İbrahim Yalın, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Nobel Yay., Ankara 2002, s. 83-90.

³Özcan Demirel, *Eğitim Sözlüğü*, Pegem A Yay., Ankara 2003.

anda bütün sınıfın verilen etkinliğe katılımını sağlayan önemli araçlar”, şeklinde ifade edilmektedir⁴.

Yiğit'e göre çalışma yaprakları, “öğretimde öğrencileri bireysel olarak çalışmaya yönlendirmek ve kendi başına iş başarmada kendine güven duygusu kazandırmak için kullanılan kağıtlardır”⁵. Çalışma yapraklarıyla ilgili olarak verilen tanımların bazılarında ise öğretmen tarafından hazırlanma kriteri ön plana çıkmaktadır. YÖK tarafından hazırlanan kılavuz kitapta çalışma yaprakları, “öğrencilerin öğretmenin hazırladığı planı izlemeleri ve sınıftaki bütün öğrencilerin etkinliğe katılımını sağlaması için iyi bir materyaldir”, şeklinde belirtilmektedir⁶. Yukarıda sıralanan tanımlardan hareketle çalışma yaprakları, tüm eğitim-öğretim basamaklarında kullanılabilen, herhangi bir konuyla ilgili hedef davranışları gerçekleştirmeye yardımcı açıklamaları içeren, öğrencilerin üzerinde işlem yaparak bireysel ve aktif öğrenmeyi sağladıkları, ders içi ve ders dışı faaliyetlerde kullanılabilen öğretim materyalleri olarak tanımlanabilir.

Çalışma yapraklarıyla ilgili olarak literatürde verilen tanımlara bakıldığında, tanımların bir kısmında çalışma yapraklarının bir araç; bir kısmında ise materyal veya gereç şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Bu anlamda “çalışma yaprakları bir araç mıdır; yoksa gereç mi?” sorusu akla gelmektedir. Araç ve gerecin tanımlarına bakıldığında; araç bir iş yapmakta veya sonuçlandırmakta, gücünden yararlanan nesne olarak tanımlanmakta iken gereç ise bir şey yapmak için kullanılması gereken maddeler, malzeme ve materyal olarak ifade edilmektedir⁷. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere çalışma yaprağı bir öğretim gereci, başka bir deyişle öğretim materyalidir.

Sosyal bilimler ve tarih öğretiminde çalışma yaprakları çok işlevli kullanıma sahip materyallerden biridir. Örneğin çalışma yaprakları tarih derslerinde alan gezileri ve müze gezilerinde kullanılabilir⁸. Öğrencilerin hazır bulunuşluklarını belirlemek veya ders sonunda geribildirim almak amacıyla uygulanabilir. Çalışma yaprakları tarih derslerinde film, gösteri, dramatizasyon gibi görüntünün ön planda olduğu uygulamaların yanı sıra örnek olay, grup çalışması, işbirliğine dayalı öğrenme gibi iletişim ve etkileşimin ön planda olduğu çalışmalar yapılırken de kullanılabilir. Tarihte

⁴Margaret Sands ve Durmuş Ali Özçelik, *Okullarda Uygulama Çalışmaları*, Öğretmen Eğitimi Dizisi, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Yay, Ankara 1997.

⁵Nevzat Yiğit vd., *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Derya Kitabevi, Trabzon 2005, s. 147-149.

⁶YÖK, *Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzu*, Öğretmen Eğitimi Dizisi, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara 1997, s. 94.

⁷www.tdk.gov.tr, (10.11.2005).

⁸İsmail Hakkı Demircioğlu, *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*, Ankara 2005a, Anı Yay.

—Ron Brooks vd., *The Effective Teaching of History*, Longman, New York 1993, s. 129.

iki önemli dönem arasındaki benzerlik ve farklılıkları öğrencilerin daha iyi anlamasını sağlamak için kullanılabilir. Ayrıca ders kitaplarına yardımcı materyal olarak ve yerel tarih çalışmalarında da çalışma yapraklarından yararlanılabilir⁹.

Tarih derslerinde çalışma yapraklarının çok ve çeşitli işlevleri olmasına rağmen, tarih öğretmenlerinin çalışma yapraklarıyla ilgili düşünceleri, çalışma yapraklarını kullanım düzeyleri gibi tarih derslerinde çalışma yapraklarının kullanımıyla ilgili detaylı çalışmaların yapılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda araştırma tarih öğretmenlerinin, çalışma yaprakları hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirleyerek, çalışma yapraklarını kullanma durumlarını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Tarih öğretmenleri çalışma yapraklarıyla ilgili herhangi bir bilgiye sahip midir?
- Tarih öğretmenlerinin çalışma yapraklarının hazırlanıp uygulanmasıyla ilgili bilgi ve becerileri ne düzeydedir?
- Tarih öğretmenleri çalışma yapraklarına karşı nasıl bir tutum sergilemektedir?

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada betimsel yöntem, başka bir deyişle tarama yöntemi kullanılmıştır. Betimsel yöntem, mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilişkilerini de dikkate alarak, durumlar arasındaki etkileşimi açıklamayı hedefler. Bu yönetime dayanan araştırmalarda “durum nedir?”, “neredeyiz?”, “ne yapmak istiyoruz?”, “nereye, hangi yöne gitmeliyiz?” gibi sorulara o güne ait verilere dayanarak cevap bulmak amaçlanır¹⁰.

Çalışmada betimsel yöntemin kullanılma nedeni araştırmanın amacından kaynaklanmaktadır. Araştırmanın amacının tarih öğretmenlerinin, çalışma yaprakları hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirlemek ve çalışma yapraklarını kullanma durumlarını ortaya koyma olduğu düşünüldüğünde araştırmanın var olan bir durumu belirlemeye yönelik olma özelliği açıktır. Bu bağlamda kullanılacak olan yöntem de betimsel araştırma yöntemidir.

Evren: Araştırmanın evrenini, Trabzon ili dâhilinde resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenleri oluşturmaktadır.

Örnekleme: Araştırmanın örneklemini, Trabzon ili ve Akçaabat ilçe merkezinde bulunan 28 ortaöğretim kurumunda görev yapan 24’ü bayan, 66’sı erkek olmak üzere toplam 90 tarih öğretmeni oluşturmaktadır.

⁹Terry Haydn vd., *Learning to Teach History in the Secondary School*, Routledge, New York 1997, s. 198.

¹⁰Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Ankara 1993, Rehber Yay.

Veri Toplama Aracı ve Geliştirilmesi: Araştırmada veri toplama aracı olarak anketten yararlanılmıştır. Araştırmada anketin kullanılma nedeni olgusal sorular, davranış soruları, tutum-inanç-kanı soruları vb. soruların ankette sorulabilmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca anketin önyargı ve kişisel eğilim gibi durumlarda hataları en aza indirmesi, geniş kitlelere hitap edebilmesi, nesneliliğinin daha yüksek olması, zaman ve enerji tasarrufu sağlaması, cevapları ve sonuçları standart bir halde ortaya koyması gibi özelliklerinin bulunması, veri toplamada anketin kullanılmasında başlıca etkenler olmuştur.

Araştırmada “Tarih Öğretmenlerinin Çalışma Yapraklarıyla İlgili Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı anket kullanılmıştır. Anketin geliştirilme sürecinde ilk olarak literatürde çalışma yapraklarıyla ilgili olarak literatür taranmıştır. Literatürde verilen kuramsal bilgilerden hareketle tarih öğretmenlerinin çalışma yapraklarıyla ilgili genel bilgileri bilme düzeylerini belirlemek için kullanılacak 45 anket maddesi likert tipi beşli derecelendirme yöntemine göre oluşturulmuştur. Geliştirilen anket formunun geçerlilik, güvenilirlik ve kullanılabilirliğinin artırılması amacıyla pilot çalışma yapılmıştır. Hazırlanan form öncelikle eğitim fakültesinde bulunan öğretmenlik alan eğitimi uzmanı beş akademisyenle tartışılarak şekillendirilmiş ve örneklem dışından rasgele seçilen ve ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerine uygulanmıştır. Elde edilen veriler faktör analizine tabi tutulmuştur¹¹. Bu bağlamda uygunluk gösteren ve açıklanabilir faktör katsayısının üç olduğu belirlenerek bu faktörler (1) bilgi soruları, (2) beceri ve uygulama soruları ve (3) tutum soruları olarak adlandırılmıştır. Üç faktörün açıkladığı toplam varyans ise %39,02 olarak tespit edilmiştir. Anketin güvenilirliğine ilişkin olarak da varyans analizi yapılmıştır. Buna göre veriler ($F=68,58$, $p<.001$) düzeyinde anlamlı bulunmuş olup Cronbach Alfa değeri ise 0,88 olarak tespit edilmiştir. Pilot çalışma sonucunda ortaya çıkan sonuçlar tekrar gözden geçirilerek anket formuna son şekli verilmiştir (*Bkz. Ek*).

VERİLERİN TOPLANMASI

Araştırmaya ilişkin veriler araştırmacılar tarafından 2005–2006 eğitim-öğretim yılında Trabzon il merkezi ve Akçaabat’taki ortaöğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenleriyle temasa geçilerek toplanmıştır. Veriler toplanırken öğretmenlere yapılan çalışmanın bilimsel bir çalışma olduğu, tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacağı ve katılımcıların kimliklerinin açıklanmayacağı belirtilerek çalışma gerçekleştirilmiştir.

---

¹¹Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yay., Ankara 2004.

Verilerin Analizi:

Araştırmada tarih öğretmenlerinin çalışma yapıları hakkında görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla geliştirilen anket toplam 90 tarih öğretmenine uygulanmıştır. Uygulanan anketlerden elde edilen veriler SPSS (Static Package Social Science) 10.0 programına girilmiş ve elde edilen sonuçlar tablolar halinde verilmiştir. Veriler analiz edilirken kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum şıkları “*olumsuz*”, fikrim yok şıkkı “*cevapsız-kararsız*”, katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum şıkları ise “*olumlu*” cevap olarak değerlendirilmiştir.

Bulgular ve Yorum:

Tarih öğretmenlerinin, çalışma yapıları hakkındaki görüş ve düşüncelerini belirleyerek, çalışma yapılarını kullanma durumlarını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Tablo 1- Araştırmaya Katılan Tarih Öğretmenlerinin Mezuniyet Durumu, Mesleki Tecrübe ve Görev Yaptığı Kurum Türü

Mezuniyet Durumu	Mesleki Tecrübe	Görev Yaptığı Kurum Türü
Eğitim Fakültesi	57 0-5 Yıl	17 Genel Lise
Fen Edebiyat Fakültesi	18 5-10 Yıl	18 Meslek Lisesi
Eğitim Enstitüsü	5 10-15 Yıl	24 Anadolu Lisesi/ Fen Lisesi
Lisansüstü	10 15-20 Yıl	14 Özel Lise
	20 Yıl ve üzeri	17
Toplam	90	90

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmenlerin mezuniyet durumu, mesleki tecrübe ve görev yaptığı kurum türüne ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların çoğunluğunun eğitim fakültesi mezunu, 10-15 yıl arası mesleki tecrübeye sahip ve genel lisede görev yapan öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2- Tarih Öğretmenlerinin Anketin Bilgi Sorularına Verdikleri Cevaplar

Bilgi Soruları	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
ÇY'nin ne olduğunu biliyorum	7	7.8	7	7.8	9	10.0	4	52.0	20	22.2	9	10.0
ÇY bir öğretim aracıdır.	4	4.4	9	10.0	1	17.0	4	46.0	19	21.1	9	10.0
ÇY bir öğretim gerecidir.	2	2.2	8	8.9	2	26.0	4	48.0	12	13.3	9	10.0
ÇY bir öğretim materyalidir.	2	2.2	5	5.6	1	16.0	4	45.0	27	30.0	9	10.0
ÇY davranışçı yaklaşım tarafından ortaya konulmuştur.	7	7.8	1	11.0	5	58.0	1	15.0	6	6.7	9	10.0
ÇY bilişsel yaklaşım tarafından	2	2.2	8	8.9	4	53.0	2	27.0	7	7.8	9	10.0

ortaya konulmuştur.					8	.3	5	8			0	0.0
ÇY yapılandırıcı yaklaşım tarafından ortaya konulmuştur.	0	0.0	7	7.8	5	.6	1	3	12	13.3	9	10
ÇY tüm strateji, yöntem ve tekniklere uygun bir etkinliktir.	1	1.1	1	15.	1	.8	1	6	18	20.0	9	10
			4	6	6						0	0.0

Tarih öğretmenlerinin çalışma yapraklarıyla ilgili bilgi sorularına verdikleri cevaplar Tablo 2'de ele alınmıştır. Tabloya bakıldığında tarih öğretmenlerinden 67'sinin çalışma yapraklarının ne olduğunu bildikleri anlaşılmaktadır. Çalışma yapraklarının öğretim aracı mı, gereci mi yoksa materyali mi olduğuyla ilgili olan üç soru değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğunluğunun çalışma yapraklarının hem bir öğretim aracı, hem bir öğretim gereci hem de bir öğretim materyali olduğu şeklinde fikirlerini ortaya koydukları görülmektedir. Öğretmenlerin fikirleri rakamsal olarak incelendiğinde, 61 kişinin çalışma yapraklarının bir öğretim aracı, 56 kişinin bir öğretim gereci ve 68 kişinin de bir öğretim materyali olduğunu belirttiği görülmektedir. Ayrıca materyal ve araç kavramlarına karşı olumlu görüş bildirenlerin sayısının gerece karşı olumlu görüş bildirenlere göre fazla olması dikkati çekmektedir. Bu durum teori kısmında belirtilen bilgilerle başka bir deyişle çalışma yapraklarının bir öğretim aracı değil de bir öğretim gereci veya materyali olduğuyla ilişkilendirildiğinde öğretmenlerin çalışma yapraklarının hangi kavram/kavramları karşıladığıyla ilgili kavram kargaşası yaşadıklarını ortaya çıkarmaktadır.

Öğrenme, yaşantı ürünü kalıcı izli davranış değişikliği olarak tanımlanmaktadır¹². Yaşantı ürünü kalıcı izli davranış değişikliğinin nasıl gerçekleştiği bilim adamlarınca merak konusu olmuştur. Bu anlamda bilim adamları öğrenmenin nasıl gerçekleştirildiğiyle ilgili teoriler geliştirmişlerdir. Davranışçı öğrenme, yalnız gözlenebilen, ölçülebilen ve kaydedilebilen davranışların incelenmesi ve çevresel koşulların değiştirilmesiyle bireyin davranışlarının istenen yönde değiştirilebileceği anlayışına dayanan teoridir. Bilişsel öğrenme, öğrenmeyi zihinle ilgili bir kavram ya da algılama, zihinsel bir biçim verme süreci olarak gören teoridir¹³. Yapılandırıcılık ise, bilginin öğrenen tarafından oluşturulduğu, her öğrenenin dışarıdan aldığı bilgi ile sahip olduğu bilgileri ilişkilendirerek öğrenmenin meydana geldiği fikrini savunan öğrenme yaklaşımıdır¹⁴.

Çalışma yapraklarıyla ilgili olarak sorulan bilgi sorularının bir kısmında öğretmenlere çalışma yapraklarının hangi öğrenme teorileri tarafından ortaya konulduğuyla ilgili üç soru yöneltilmiştir. Birbiriyle

¹²Münire Erden, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Alkım Yay., İstanbul 1998.

¹³Özcan Demirel, *a.g.e.*

¹⁴Haluk Özmen, "Öğrenme Kuramları ve Fen Bilimleri Öğretimindeki Uygulamaları", *Kuramdan Uygulamaya Fen ve Teknoloji Öğretimi* (Editör: Salih Çepni), Pegem A Yay., Ankara 2005, s. 41.

bağlantılı bu üç soru değerlendirildiğinde öğretmenlerin çoğunluğunun çalışma yapraklarının hangi öğrenme teorisi/teorileri tarafından ortaya konulduğuyla ilgili kararsız bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Tabloda davranışçılıkla ilgili 53, bilişsel öğrenmeyle ilgili 48 ve yapılandırmacılıkla ilgili 50 kişinin fikrim yok cevabını vermesi bu durumu doğrulamaktadır. Ayrıca araştırmacıların uygulamada elde etmiş olduğu deneyimlerle ortaya çıkan tablo ilişkilendirildiğinde öğretmenlerin genelinin öğrenme teorilerini tam olarak bilmedikleri de ortaya çıkmaktadır.

Bilgi bölümünün son sorusunda öğretmelere çalışma yapraklarının tüm strateji, yöntem ve tekniklere uygun olup olmadığıyla ilgili bir soru yöneltilmiştir. Bilindiği gibi strateji, öğrencide istenilen davranış değişikliğini meydana getirmek için gerekli yöntem, teknik, araç ve gereçlerin belli bir bütünlük ve sıra dâhilinde düzenlenmesidir. Yöntem, bir sorunu çözmek, bir deneyi sonuçlandırmak, bir konuyu öğrenmek ya da öğretmek gibi amaçlara ulaşmak için bilinçli olarak seçilen ve izlenen düzenli yol olarak ifade edilmektedir¹⁵. Teknik ise öğretim konularını sunmada başvurulan özel yol ya da öğretim çalışmalarını yürütme biçimi, öğretmenlerin öğretme yöntem ve yolları şeklinde tanımlanmaktadır¹⁶. Bu bağlamda soru değerlendirildiğinde öğretmenlerden 59 kişinin olumlu cevap; 15 kişinin ise olumsuz cevap verdiği görülmektedir.

Tablo 3- Tarih Öğretmenlerinin Anketin Beceri ve Uygulama Sorularına Verdikleri Cevaplar

Beceri ve Uygulama Soruları	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	ÇY'nı hazırlamayı biliyorum.	9	10.0	17	18.9	12	12.8	38	42.2	15	16.7	90
ÇY öğretmen tarafından hazırlanabilir.	1	1.1	22	24.2	56	61.7	23	25.6			90	100.0
ÇY öğrenci tarafından da hazırlanabilir.	9	10.0	34	37.8	13	14.3	46	51.1	15	16.7	90	100.0
ÇY'nı derslerde etkin olarak uyguluyorum.	20	22.2	32	35.6	89	97.8	23	25.6	7	7.8	90	100.0
ÇY bireysel olarak uygulanabilir.	1	1.1	13	14.3	14	15.6	46	51.1	22	24.4	90	100.0
ÇY grup halinde uygulanabilir.	2	2.2	44	48.9	14	15.6	52	57.8	24	26.7	90	100.0

¹⁵İsmail Hakkı Demircioğlu, "Öğretim Stratejileri", *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek), Pegem A Yay., Ankara 2005, s. 169 (Sözer, 1998'den aktarmıştır).

¹⁶İsmail Hakkı Demircioğlu, *a.g.m.*, s. 170 (Öncül, 2000'den aktarmıştır).

Tarih Öğretmenlerinin Çalışma Yaprakları

													0
ÇY uygulanırken öğretmen pasif, öğrenci aktiftir.	4	4.4	8	8.9	8	8.9	3	42.8	32	35.6	9	10	0
ÇY uygulanırken öğretmen aktif, öğrenci pasiftir.	30	33.3	3	33.3	1	14.4	1	12.1	6	6.7	9	10	0
ÇY eğitim-öğretimde rehber materyal olarak kullanılabilir.	3	3.3	8	8.9	1	12.1	4	52.7	21	23.3	9	10	0
ÇY konu öğretiminde etkin olarak kullanılabilir.	3	3.3	8	8.9	5	5.6	5	57.2	22	24.4	9	10	0
ÇY kavram öğretiminde etkin olarak kullanılabilir.	3	3.3	7	7.8	1	20.8	4	48.9	18	20.0	9	10	0
ÇY derslerde özetleme amacıyla kullanılabilir.	0	0.0	1	11.1	9	10.0	5	61.5	16	17.8	9	10	0
ÇY derslerde tekrarlama amacıyla kullanılabilir.	0	0.0	5	5.6	6	6.7	6	66.0	19	21.1	9	10	0
ÇY derslerde pekiştirme amacıyla kullanılabilir.	1	1.1	6	6.7	8	8.9	5	62.6	19	21.1	9	10	0
ÇY derslerde ölçme ve değerlendirme amacıyla kullanılabilir.	8	8.9	1	17.6	1	11.0	4	44.0	16	17.8	9	10	0
ÇY dersin giriş aşamasında uygulanabilir.	3	3.3	1	21.9	1	17.6	3	43.9	13	14.4	9	10	0
ÇY ders sonunda uygulanabilir.	4	4.4	1	11.0	6	6.7	4	50.5	25	27.8	9	10	0
ÇY ödev olarak verilebilir.	2	2.2	6	6.7	1	12.1	4	52.2	24	26.7	9	10	0
ÇY okul dışı uygulamalarda (müze gezisi vb.) kullanılabilir.	4	4.4	1	14.3	2	28.4	3	35.9	15	16.7	9	10	0

Tablo 3'te tarih öğretmenlerinin anketin beceri ve uygulama sorularına verdikleri cevaplar ele alınmıştır. Bu bağlamda öğretmenlerden 53 kişi çalışma yaprakları hazırlamayı bildiklerini ileri sürmüşlerdir. Öğretmenlerden 82 kişi çalışma yapraklarının öğretmenler tarafından, 56 kişi de çalışma yapraklarının öğrenciler tarafından hazırlanabileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda öğretmenler çalışma yapraklarının hem öğretmen hem de öğrenci tarafından hazırlanabileceğini vurgulamışlardır. Ancak sayılar dikkate alındığında öğretmenlerin çalışma yapraklarının öğretmen tarafından hazırlanmasını daha çok benimsedikleri de dikkat çekmektedir.

Bir bilgiyi bilmekle onu uygulamak çok farklı şeylerdir. Günlük hayata bakıldığında insanların birçok bilgiye sahip oldukları fakat bu bilgileri

gereken yerlerde, gerektiği şekilde kullanmadıkları görülmektedir. Tablo 2’de öğretmenlerden 67 kişi çalışma yapraklarının ne olduğunu bildiklerini, Tablo 3’te katılımcılardan 53 kişi çalışma yapraklarını hazırlamayı bildiklerini ifade ederken yine aynı tabloda katılımcılardan ancak 30 kişi çalışma yapraklarını derslerde etkin olarak uyguladığını ifade etmiştir. Tablodan elde edilen bulgulara bakıldığında katılımcılardan 52 kişinin (%57.8) çalışma yapraklarını derslerde etkin olarak uygulamadıkları anlaşılmaktadır. Derslerde uygulama yapanların ise 30 kişiden (%33.4) sahip oldukları görülmektedir.

Çalışma yapraklarının bireysel olarak mı grup halinde mi uygulanacağıyla ilgili sorulardan elde edilen bulgular, öğretmenlere göre çalışma yapraklarının hem bireysel hem de grup halinde uygulanabileceğini göstermektedir. Rakamsal olarak ifade etmek gerekirse öğretmenlerden 64’ü çalışma yapraklarının bireysel olarak uygulanabileceğini, 71’i de çalışma yapraklarının grup halinde uygulanabileceğini ifade ederek bu durumu doğrulamaktadır. Bunun yanı sıra öğretmenler çalışma yaprakları uygulanırken öğretmenin pasif, öğrencinin aktif olduğu görüşünü benimsedikleri görülmektedir. Bu durumu çalışma yaprakları uygulanırken öğretmen pasif, öğrenci aktiftir sorusuna 70 kişi (%77.8) tarafından verilen olumlu yanıt doğrulamaktadır. Aynı zamanda çalışma yaprakları uygulanırken öğretmen aktif, öğrenci pasiftir sorusuna 60 kişi (%66.6) tarafından verilen olumsuz yanıt bu durumun diğer bir ispatıdır.

Çalışma yapraklarının kullanımıyla ilgili olan üç soruya bakıldığında öğretmenlerin çalışma yapraklarının derslerde hem bir rehber materyal olarak, hem konu öğretiminde hem de kavram öğretiminde kullanılabilmesini belirtmişlerdir. Bulgular rakamsal olarak değerlendirildiğinde, öğretmenlerden 68 kişi çalışma yapraklarının rehber materyal olarak kullanımını, 74 kişi çalışma yapraklarının konu öğretiminde etkin olarak kullanılabilmesini ve 62 kişi de çalışma yapraklarının kavram öğretiminde etkin olarak kullanılabilmesini ileri sürmüşlerdir.

Her materyalin bir kullanım amacı vardır. Çalışma yaprakları eğitim-öğretim faaliyetlerinde kullanım amaçlarına göre farklı farklı tanımlanabilmekte ve kullanıcının (öğretmen, öğrenci veya araştırmacı) ihtiyaçlarına göre de farklı şekillerde tasarlanabilmektedir¹⁷. Bu bağlamda çalışma yaprakları derslerde genellikle özetleme, tekrarlama, pekiştirme ve ölçme değerlendirme amacıyla kullanılmaktadır.

Ankette çalışma yapraklarının derslerde kullanım amaçlarıyla ilgili olarak öğretmenlere dört soru yöneltilmiştir. Sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre öğretmenler çalışma yapraklarının derslerde

---

¹⁷Ayten Ceylan ve Elif Beymen Türnüklü, “Matematik Öğretiminde Kullanılabilecek Bir Materyal:Çalışma Yaprakları”, *Çağdaş Eğitim*, 292, 2002, s. 37-46.

özetleme, tekrarlama, pekiştirme, ölçme ve değerlendirme amacıyla kullanılabilmesine olumlu görüş belirtmişlerdir. Rakamsal olarak ifade etmek gerekirse çalışma yaprakları derslerde özetleme amacıyla kullanılabilir diyen 71 kişi; çalışma yaprakları derslerde tekrarlama amacıyla kullanılabilir diyen 79 kişi; çalışma yaprakları derslerde pekiştirme amacıyla kullanılabilir diyen 75 kişi ve çalışma yaprakları derslerde ölçme ve değerlendirme amacıyla kullanılabilir diyen ise 56 kişidir. Olumlu görüşlerde çalışma yapraklarının ölçme ve değerlendirme amacıyla kullanımına öğretmenler özetleme, tekrarlama ve pekiştirmeye nazaran daha az katılmışlardır. Bunun yanı sıra öğretmenler çalışma yapraklarının derslerde özetleme ve tekrarlama amaçlı kullanıldıkları sorularında “kesinlikle katılmıyorum” şikkını hiç işaretlememişlerdir. Bu durum öğretmenlerin çalışma yapraklarının derslerde özetleme ve tekrarlama işlevinin daha fazla olduğuna inandıklarını göstermektedir.

Eğitim-öğretim etkinliklerinde kullanılan öğretim materyalleri çok fonksiyonlu olarak kullanılabilir. Öğretim materyalleri içerisinde değerlendirilen çalışma yaprakları da ders içi ve ders dışı faaliyetlerde kullanılabilir. Çalışma yaprakları ders içi faaliyetlerde dersin giriş aşamasında ve dersin sonunda olmak üzere iki türde kullanılabilir. Ders dışı faaliyetlerde çalışma yaprakları ödev olarak verilebilmekte ve okul dışı uygulamalarda (müze gezisi, sözlü tarih uygulamaları vb.) kullanılabilir.¹⁸

Çalışma yapraklarının derslerde uygulanmasıyla ilgili olarak öğretmenlere dört soru yöneltilmiştir. Sorulara verilen cevaplardan elde edilen bulgulara göre öğretmenler çalışma yapraklarının dersin giriş aşamasında uygulanabileceği, çalışma yapraklarının ders sonunda uygulanabileceği, çalışma yapraklarının ödev olarak verilebileceği ve çalışma yapraklarının okul dışı uygulamalarda kullanılabilmesiyle ilgili olumlu görüş belirtmişlerdir. Rakamsal olarak ifade etmek gerekirse öğretmenlerden 52 kişi çalışma yapraklarının dersin giriş aşamasında, 70 kişi çalışma yapraklarının dersin sonunda, 71 kişi çalışma yapraklarının ödev olarak ve 57 kişi okul dışı uygulamalarda kullanılabilmesini ifade etmiştir. Bulgulara bakıldığında öğretmenlerin çalışma yapraklarının ders sonunda ve ödev olarak kullanılmasına dersin giriş aşamasında ve okul dışı uygulamalarda kullanılmasına nazaran daha olumlu yaklaştıkları dikkat çekmektedir.

Tutum, bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilim olarak ifade edilmektedir¹⁹. Eğitim-öğretim faaliyetlerinde öğretmenlerin tutumlarının önemi büyüktür. Çünkü öğretmenler eğitim-öğretim faaliyetlerinin uygulayıcılarıdır. Bu

---

¹⁸İsmail Hakkı Demircioğlu, *a.g.e.*; Ron Brooks vd., *a.g.e.*, s. 129.

¹⁹Özcan Demirel, *a.g.e.*

çerçeve de Tablo 4'te tarih öğretmenlerinin çalışma yapılarıyla ilgili tutum sorularına verdikleri cevaplar incelenmiştir:

Tablo 4- Tarih Öğretmenlerinin Anketin Tutum Sorularına Verdikleri Cevaplar

Tutum Soruları	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılıyorum		Fikrim yok		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	ÇY kolayca hazırlanabilir.	10	11.1	3	36.	1	15	2	25.	10	11.1	9
ÇY'nı hazırlarken zevk alıyorum.	9	10.0	1	16.	3	33	2	28.	10	11.1	9	10
ÇY'nı uygularken zevk alıyorum.	7	7.8	8	8.9	3	33	3	36.	12	13.3	9	10
ÇY her öğrenciye kolayca uygulanabilir.	4	4.4	1	11.	2	23	4	46.	13	14.4	9	10
ÇY tüm konuların öğretiminde kullanılabilir.	5	5.6	1	20.	1	17	3	41.	14	15.6	9	10
ÇY öğrencileri aktif hale getirir.	1	1.1	4	4.4	8	8.	5	57.	25	27.8	9	10
ÇY öğrencileri güdüleyerek derse karşı olan ilgilerini artırır.	1	1.1	2	2.2	9	10	5	55.	28	31.1	9	10
ÇY öğrencilere üst düzey düşünme becerileri kazandırır.	2	2.2	6	6.7	1	18	4	45.	24	26.7	9	10
ÇY öğrenci başarısını artırır.	1	1.1	2	2.2	9	10	4	53.	30	33.3	9	10
ÇY öğrencilerin kendilerine güven duygularını geliştirir.	1	1.1	4	4.4	1	11	5	58.	22	24.4	9	10
ÇY sınıf ortamını daha canlı ve zevkli hale getirir.	1	1.1	4	4.4	6	6.	4	53.	31	34.4	9	10
ÇY öğrencilerin bireysel öğrenmelerini sağlar.	1	1.1	8	8.9	1	13	4	48.	25	27.8	9	10
ÇY sınırlı öğrenme sağlar.	8	8.9	2	23.	2	26	2	26.	13	14.4	9	10
ÇY tek başına öğrenme sağlayamaz.	8	8.9	1	13.	3	36.	1	17	3	38.	10	11.1
ÇY zaman alıcı bir etkinlik olup, uygulaması zordur.	14	15.6	2	30.	1	12	2	30.	11	12.2	9	10
ÇY kullanılırken öğretmen-öğrenci iletişimi sınırlıdır.	9	10.0	3	36.	1	21	2	24.	7	7.8	9	10
ÇY öğrenci başarısını artırmaz.	37	41.1	7	41.	8	8.	6	6.7	2	2.2	9	10
ÇY uygulanırken sınıf yönetiminde sorunlar ortaya çıkar.	10	11.1	3	36.	1	15	2	30.	6	6.7	9	10

Çalışma yapıları herhangi bir konunun öğretimi aşamasında öğrencilerin yapacağı etkinliklerle ilgili yol gösterici açıklamaları içeren yazılı dokümanlardır²⁰. Çalışma yapılarını hazırlama ve uygulamayla

²⁰Arzu Saka vd., "Biyoloji Öğretiminde Duyularımız Konusunda Çalışma Yapılarının Geliştirilmesi ve Uygulanması", V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, ODTÜ, Ankara 2002 (Şahin ve Yıldırım, 1999'dan aktarmıştır).

ilgili olarak anketin tutum bölümünün ilk üç sorusuna öğretmenlerin verdikleri cevaplara bakıldığında, öğretmenler çalışma yapraklarının kolayca hazırlanamayacağını, ancak çalışma yaprakları hazırlarken uygularken zevk aldıklarını belirtmişlerdir. Rakamsal olarak bulgular değerlendirildiğinde öğretmenlerden 43 kişi çalışma yapraklarının kolayca hazırlanamayacağını, 36 kişi çalışma yapraklarını hazırlarken ve 45 kişi de çalışma yapraklarını uygularken zevk aldıklarını ifade etmişlerdir. Elde edilen bulguların bazı dikkat çekici yönleri de bulunmaktadır. Çalışma yapraklarının kolayca hazırlanabileceği sorusuna 33 kişi olumlu görüş bildirirken 14 kişi de soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu durumda olumlu ve olumsuz görüşlerin birbirine çok yakın olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çalışma yaprağı hazırlarken ve uygularken zevk alıyorum sorularına verilen cevapsız yanıtlar da dikkat çekicidir. Bu iki soruya 30'ar kişinin cevapsız görüş bildirmesinin öğretmenlerin çalışma yapraklarını uygulamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğretim materyalleri ve bu bağlamda ele alınan çalışma yaprakları eğitim-öğretim faaliyetlerinde içeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırırlar²¹. Ayrıca öğrencilerin kendi öğrenme hızlarına göre öğrenmelerini de sağlarlar. Bu çerçevede çalışma yaprakları her öğrenciye kolayca uygulanabilirler. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 55 kişi de aynı görüşü savunarak çalışma yapraklarının her öğrenciye kolaylıkla uygulanabileceğini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra çalışma yaprakları her tür konunun öğretiminde rahatlıkla kullanılacak materyallerden biridir. Özellikle tarih derslerinde siyasi tarih, kültür tarihi gibi konularda kullanılabilir. Bu bağlamda ankette öğretmenlerden 51 kişi çalışma yapraklarının tüm konuların öğretiminde kullanılacağı fikrine katılmışlardır.

Öğrenmenin en alt seviyesinde akılda tutma, en üst seviyede ise akıl yürütme, uygulama vardır. Öğrenmenin davranışsal tanımında belirtildiği gibi tam anlamıyla öğrenme, bireyin öğrendiği bilgi ve beceriyi uygulamaya dönebilmesidir. Öğrenme ancak öğrencinin aktif katılımıyla gerçekleşebilir; öğretmen dâhil hiç kimse bireyin tam öğrenmesini sağlayamaz²². Bu anlamda çalışma yaprakları öğrencileri aktif kılacak öğretim materyallerinden biridir. Ankette çalışma yapraklarının öğrencileri aktif hale getirip getirmediğiyle ilgili olan soruya öğretmenlerden 77 kişi olumlu görüş bildirerek çalışma yapraklarının öğrencileri aktif hale getirdiğini savunmuşlardır.

Öğretim materyalleri ve bunlardan biri olan çalışma yaprakları öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin dikkatlerini çekerler. Bu çerçevede öğrencilerin ilgilerini derse yoğunlaştırarak, onların

²¹Halil İbrahim Yalın, *a.g.e.*, s. 85.

²²Sevil Ünal, "Aktif Öğrenme, Öğrenmeyi Öğrenmek ve Probleme Dayalı Öğrenme", *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 1999, s. 373-378.

motivasyonlarını artırır. Çalışma yapraklarının öğrencileri güdüleyerek derse karşı olan ilgilerini artırmasıyla ilgili olarak öğretmenlerden 78 kişi çalışma yapraklarının öğrencileri güdüleyerek derse karşı olan ilgilerini artıracığı görüşünü belirtmişlerdir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinde kalıcı öğrenmenin sağlanması için öğrencilerin aktif olduğu öğretim materyallerinin kullanılması esastır. Bu anlamda derslerde kullanılacak olan öğretim materyalleri ve çalışma yaprakları öğrencileri aktif hale getirecek, üst düzey düşünmeyi sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Çalışma yapraklarının öğrencilere üst düzey düşünme becerileri kazandırıp kazandırmadığı sorusuyla ilgili olarak ankete katılan öğretmenlerden 65 kişi çalışma yapraklarının öğrencilere üst düzey düşünme becerileri kazandıracığı görüşünü ileri sürmüşlerdir.

Çalışma yapraklarının eğitim-öğretim faaliyetlerinde başarıyı artırdıkları belirtilmektedir²³. Ankete katılan öğretmenlerden 78 kişi çalışma yapraklarının öğrenci başarısını artıracığına işaret etmişlerdir. Ayrıca çalışma yapraklarının öğrencilerin sorumluluk, kendine güven, özsaygı gibi davranışlarını olumlu yönde geliştirdiği ifade edilmektedir²⁴. Bu anlamda araştırmaya katılan öğretmenlerden 75 kişi çalışma yapraklarının öğrencilerin kendilerine güven duygularını geliştireceğini vurgulamışlardır.

Derslerde öğrencilerin aktif olduğu strateji, yöntem, teknikler, araç ve gereçler kullanıldığında öğrencilerin derse karşı olan ilgilerinin arttığı belirtilmektedir²⁵. Öğrencilerin aktif olduğu derslerde sınıf ortamının daha canlı ve zevkli hale geleceği ise bilinen bir gerçektir. Ankete katılan öğretmenlerden 79 kişi de çalışma yapraklarının sınıf ortamını daha canlı ve zevkli hale getireceği fikrini savunmuşlardır. Bunun yanı sıra çalışma yaprakları öğrencilerin bireysel öğrenmelerini sağlar, bireysel veya grup olarak yeteneklerini karşılaştırmada yardım eder²⁶. Ankete katılan öğretmenlerden 69 kişi de çalışma yapraklarının bireysel öğrenmeyi sağlayacağını ifade etmiştir.

Ders kitabına yardımcı materyaller öğrencinin öğrenmesine, öğretmenin etkili ortamı oluşturmasına katkı getirecek ve ilgili ders kitabıyla örtüşecek biçimde tasarlanan ve kullanıma sunulan materyaller olarak ifade edilmektedir. Hazırlanış amacı ders kitabının etkililiğini artırarak öğrenme-öğretme sürecini desteklemek olan ders kitabına

---

²³Bayram Coştu, ve Suat Ünal, "Le-Chateiler Prensibinin Çalışma Yaprakları İle Öğretimi", *Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1, <http://www.efdergi.yyu.edu.tr> (08.03.2006).

-Arzu Saka vd., *a.g.m.*

²⁴Nevzat Yiğit vd., *a.g.e.*, s. 147.

²⁵Bayram Coştu ve Suat Ünal, *a.g.m.*

²⁶Şengül Kurt, *Fizik Öğretiminde Bütünleştirici Öğrenme Kuramına Uygun Çalışma Yapraklarının Geliştirilmesi*, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2002.

yardımcı materyallerden biri de çalışma yapraklarıdır²⁷. Bu anlamda çalışma yaprakları tam öğrenme sağlayamaz; ancak sınırlı öğrenme sağlar. Tabloya bakıldığında çalışma yapraklarının sınırlı öğrenme sağlamasıyla ilgili olarak öğretmenlerin kararsız bir yapı sergiledikleri görülmektedir. Rakamlara bakıldığında 29 kişinin soruyla ilgili olumsuz, 24 kişinin soruyla ilgili kararsız ve 37 kişinin de soruyla ilgili olumlu görüşe sahip olduğu görülmektedir.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinde sınırlı öğrenme sağlayan çalışma yaprakları tek başına öğrenme sağlayamazlar. Çalışma yaprakları öğretmenin yerini tam olarak alamayacakları gibi öğrencilerin sorularına cevap veremez ve düzeltme de sağlayamazlar²⁸. Bu anlamda öğretmenlere çalışma yapraklarının tek başına öğrenme sağlayıp sağlayamayacağıyla ilgili bir soru yöneltilmiştir. Öğretmenlerden 45 kişi çalışma yapraklarının tek başına öğrenme sağlayamayacağını belirtmişlerdir.

Çalışma yapraklarının zaman alıcı bir etkinlik olup uygulamasının zor olduğu sorusuyla ilgili olarak öğretmenler kararsız bir yapı ortaya koymuşlardır. Rakamlara bakıldığında soruyla ilgili olarak 41 kişi olumsuz, 11 kişinin kararsız ve 38 kişi olumlu görüş belirtmiştir. Çalışma yaprakları uygulanırken öğretmen-öğrenci iletişiminin sınırlı olup olmadığıyla ilgili soruda da öğretmenlerin kararsız bir yapı gösterdikleri görülmektedir. Rakamlara bakıldığında soruyla ilgili olarak 42 kişi olumsuz, 19 kişinin kararsız ve 29 kişi ise olumlu görüş ifade etmiştir.

Çalışma yapraklarının öğrenci başarısını artırmadığıyla ilgili soruya öğretmenlerden 74 kişi çalışma yapraklarının öğrenci başarısını artırmayacağı görüşüne karşı çıkmışlardır. Bir anlamda yukarıda belirttikleri çalışma yapraklarının öğrenci başarısını artıracığı görüşünü yinlemişlerdir. Çalışma yaprakları uygulanırken sınıf yönetiminde sorunlar ortaya çıkabilir sorusuyla ilgili olarak öğretmenlerin kararsız bir yapıda oldukları görülmektedir. Bu anlamda cevap türlerinden hiçbiri %50'yi geçememiştir. Rakamlara bakıldığında 42 kişi (%46.7) olumsuz, 19 kişinin (%21.1) kararsız ve 29 kişi (%32.2) olumlu görüşe sahip olması bu durumun açık bir göstergesidir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde sosyal bilimler öğretiminin problemlerinden biri olarak öğretmenlerin sosyal bilimler öğretiminde tek kitaba bağlı aktarma faaliyetlerini esas almaları gösterilmektedir²⁹. Oysa etkili öğretim için öğretmenler kitaplar, videolar, çeşitli bilgi teknolojilerini ve öğretim

²⁷Banu Yangın, "Ders Kitaplarına Yardımcı Materyaller", *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (Editörler: Özcan Demirel ve Kasım Kiroğlu), Öğreti Yay., Ankara 2005, s. 55-77.

²⁸Şengül Kurt, *a.g.e.*

²⁹İsmail Hakkı Demircioğlu, "Sosyal Bilimler Öğretimi ve Toplum", *Toplum Yolunda* (Editör: Adem Solak), Hegem-Bilim Adamı Yay., Ankara 2004, s. 269-284.

materyallerini kullanabilmelidirler³⁰. Bu öğretim materyallerinden biri de çalışma yapraklarıdır. Tarih öğretmenlerinin çalışma yapraklarıyla ilgili görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmanın ortaya koyduğu bulgular ışığında aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

Tarih öğretmenlerinin çoğunluğu çalışma yapraklarıyla ilgili teorik bilgilere sahip değildir. Araştırma bulgularından öğretmenlerin çoğunluğunun çalışma yapraklarının kavram olarak neyi karşıladığı (araç, gereç, materyal), öğrenme teorileri ve çalışma yaprakları ilişkisi gibi konularda bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmaktadır.

Araştırma bulgularında tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun çalışma yapraklarına karşı olumlu tutum içerisinde oldukları görülmektedir. Ancak tarih öğretmenlerinin çalışma yapraklarını hazırlama ve uygulama bilgi ve becerisinden yoksun oldukları da bulgulardan anlaşılmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre tarih öğretmenlerinin çoğunluğu çalışma yapraklarını ve bunları hazırlamayı bildiklerini ifade etmelerine rağmen çalışma yapraklarının kolayca hazırlanamayacağını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, tarih öğretmenlerinin çoğunluğu çalışma yapraklarının tarih derslerinde özetleme, pekiştirme, tekrarlar, ölçme ve değerlendirme amacıyla kullanılabileceğini de ifade etmişlerdir. Tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun, çalışma yapraklarını ve bunları hazırlamayı bildiklerini ifade etmelerine rağmen, onları derslerde etkin olarak kullanmadıkları elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır.

Anketten elde edilen bulgulara göre tarih öğretmenlerinin çoğunluğu eğitim-öğretim faaliyetlerinde ve tarih derslerinde çalışma yapraklarının derslerde çok fonksiyonlu ve çok amaçlı olarak kullanılabilmesini savunmaktadırlar. Buna ilaveten çalışma yapraklarının bireyleri aktif hale getirerek derse karşı motive etmesi, bireylere üst düzey düşünme becerileri kazandırarak başarıyı artırması, kalıcı öğrenmeyi sağlaması gibi özelliklerinden dolayı tarih öğretmenlerinin çoğunluğu çalışma yapraklarının derslerde kullanılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öte yandan, tarih öğretmenlerinin çoğunluğu çalışma yapraklarının tek başına öğrenme sağlayamayacağını belirtmiştir. Ancak çalışma yapraklarının sınırlılıklarını ifade eden, çalışma yaprakları sınırlı öğrenme sağlar; çalışma yaprakları zaman alıcı bir etkinlik olup, uygulaması zordur; çalışma yaprakları uygulanırken öğretmen öğrenci iletişimi sınırlıdır ve çalışma yaprakları uygulanırken sınıf yönetiminde problemler ortaya çıkar sorularında öğretmenler olumlu ve olumsuz kategorilerin hiçbirinde %50'yi geçememiştir. Bu anlamda tarih öğretmenlerinin çalışma yapraklarının sınırlı yönlerini tam olarak bilmedikleri ortaya çıkmaktadır.

---

³⁰Melek Çakmak, "İlköğretimde Matematik Öğretimi ve Aktif Öğrenme Teknikleri", *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 3, 2000, s. 119-131.

Genel olarak sonuçlar değerlendirildiğinde, tarih öğretmenlerinin teori ve uygulama bağlamında çalışma yaprakları hakkında yeterli bilgiye sahip olmamakla beraber çalışma yapraklarına karşı olumlu tutum içerisinde buldukları görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına dayanılarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- *Tarih öğretmenlerinin öğretim materyalleri ve bu bağlamda ele alınan çalışma yaprakları hakkındaki bilgi ve becerileri (çalışma yaprakları nedir, çalışma yapraklarının bölümleri-türleri, çalışma yaprakları hazırlanırken ve uygulanırken dikkat edilecek dikkat edilecek noktalar, çalışma yapraklarının yararları-sınırlılıkları vb.) artırılmalıdır.*

- *Mevcut öğretmenlere yönelik olarak öğretim materyalleri ve çalışma yapraklarıyla ilgili etkili ve sürekli hizmet içi eğitim programları düzenlenmelidir. Çalışma yapraklarıyla ilgili hizmet içi eğitim seminerleri alanlarında uzman kişilerce verilmeli, seminerlerde teorik bilginin yanı sıra çalışma yapraklarının nasıl hazırlanacağı, hazırlanırken dikkate edilmesi gereken hususların neler olacağı vb. uygulamalı olarak öğretilmelidir.*

- *Öğretmen adaylarına öğretim materyalleri ve çalışma yapraklarıyla ilgili olarak fakültelerde etkili bir eğitim verilmelidir. Verilecek olan eğitim, teorik bilginin yanı sıra uygulamayı da içermeli ve öğretmen adaylarına çalışma yapraklarını eğitim-öğretim faaliyetlerinde nasıl uygulayacakları etkinliklerle öğretilmelidir. Bu eğitimin alanında uzman kişilerce verilmesine özen gösterilmelidir.*

- *Çalışma yapraklarının geliştirilmesi ve uygulanmasıyla ilgili olarak MEB, eğitim fakülteleri ile etkin bir işbirliği içerisine girmelidir. MEB, eğitim fakültelerinde görev yapan uzmanlara çalışma yaprakları ve öğretim materyallerinin bulunduğu, müfredata uygun öğretmen ve öğrenci kılavuz kitapları hazırlatmalıdır. Uzmanlarca geliştirilen çalışma yaprakları matbu hale getirilerek yurt genelindeki ortaöğretim kurumlarına dağıtılmalıdır. Ayrıca MEB'ca bu konuyla ilgili proje ve çalışmalar desteklenmelidir. MEB'ca ilköğretim kurumlarına yapılan teftişler ortaöğretim kurumlarına da yaygınlaştırılmalıdır. Ancak yapılacak olan teftişlerde, öğretmenlerin yapacakları etkinlikler, kullanacakları materyaller esas alınarak değerlendirmeler yapılmalıdır.*

- *Derslerde öğretmen ve öğrencilerin aktivitesini artırıcı strateji, yöntem ve tekniklere yer verilerek öğretim teknolojileri ve materyallerinin kullanılması teşvik edilmelidir.*

- *Sosyal bilimler ve tarih eğitimi alanında, öğretim materyalleri, çalışma yaprakları ve uygulamasına yönelik olarak yapılan çalışmalar nitelik ve nicelik itibarıyla artırılmalıdır.*

KAYNAKLAR

- BROOKS Ron vd., *The Effective Teaching of History*, Longman, New York 1993, s. 129.
- BÜYÜKÖZTÜRK Şener, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yay., Ankara 2004.
- CEYLAN Ayten, ve TÜRNÜKLÜ Elif Beymen, "Matematik Öğretiminde Kullanılabilecek Bir Materyal: Çalışma Yaprakları", *Çağdaş Eğitim*, 292, 2002, s. 37-46.
- COŞTU Bayram ve ÜNAL Suat, "Le-Chateiler Prensibinin Çalışma Yaprakları İle Öğretimi", *Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 1, <http://www.efdergi.yyu.edu.tr> (08.03.2006).
- ÇAKMAK Melek, "İlköğretimde Matematik Öğretimi ve Aktif Öğrenme Teknikleri", *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 3, 2000, s. 119-131.
- DEMİRCİOĞLU İsmail Hakkı, "Öğretim Stratejileri", *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Editörler: Cemil Öztürk ve Dursun Dilek), Pegem A Yay., Ankara 2005, s. 169 (Sözer, 1998'den aktarmıştır).
- DEMİRCİOĞLU İsmail Hakkı, "Sosyal Bilimler Öğretimi ve Toplum", *Toplum Yolunda* (Editör: Adem Solak), Hegem-Bilim Adamı Yay., Ankara 2004, s. 269-284.
- DEMİRCİOĞLU İsmail Hakkı, *Tarih Öğretiminde Öğrenci Merkezli Yaklaşımlar*, Ankara 2005a, Anı Yay.
- DEMİREL Özcan, *Eğitim Sözlüğü*, Pegem A Yay., Ankara 2003.
- ERDEN Münire, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Alkım Yay., İstanbul 1998.
- EŞME İsa, "Güncel Eğitim Sorunları", *Yeniden İmece Dergisi*, Kasım 2003, www.maltepe.edu.tr/basinda/makaleler/imece.asp, (03.11.2005).
- HAYDN Terry ve diğ., *Learning to Teach History in the Secondary School*, Routledge, New York 1997, s. 198.
- KAPTAN Saim, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*, Ankara 1993, Rehber Yay.
- KURT Şengül, *Fizik Öğretiminde Bütünleştirici Öğrenme Kuramına Uygun Çalışma Yapraklarının Geliştirilmesi*, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon 2002.
- ÖZMEN Haluk, "Öğrenme Kuramları ve Fen Bilimleri Öğretimindeki Uygulamaları", *Kuramdan Uygulamaya Fen ve Teknoloji Öğretimi* (Editör: Salih Çepni), Pegem A Yay., Ankara 2005, s. 41.
- SAKA Arzu ve diğ., "Biyoloji Öğretiminde Duyularımız Konusunda Çalışma Yapraklarının Geliştirilmesi ve Uygulanması", *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, ODTÜ, Ankara 2002 (Şahin ve Yıldırım, 1999'dan aktarmıştır).
- SANDS Margaret ve ÖZÇELİK Durmuş Ali, *Okullarda Uygulama Çalışmaları*, Öğretmen Eğitimi Dizisi, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Yay, Ankara 1997.
- ÜNAL Sevil, "Aktif Öğrenme, Öğrenmeyi Öğrenmek ve Probleme Dayalı Öğrenme", *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11, 1999, s. 373-378.

www.tdk.gov.tr, (10.11.2005).

YALIN Halil İbrahim, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Nobel Yay., Ankara 2002, s. 83-90.

YANGIN Banu, "Ders Kitaplarına Yardımcı Materyaller", *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (Editörler: Özcan Demirel ve Kasım Kiroğlu), Öğreti Yay., Ankara 2005, s. 55-77.

YİĞİT Nevzat vd., *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, Derya Kitabevi, Trabzon 2005, s. 147-149.

YÖK, *Fakülte-Okul İşbirliği Kılavuzu*, Öğretmen Eğitimi Dizisi, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara 1997, s. 94.